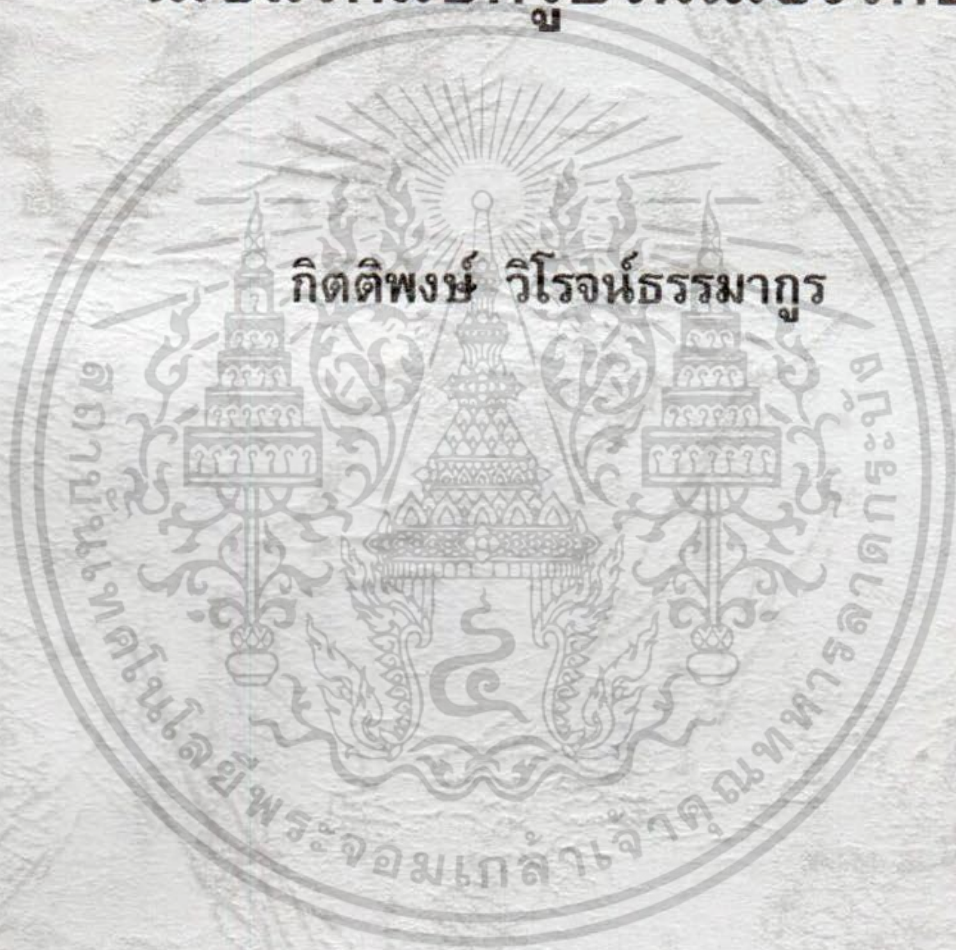


# เมื่อแรกมีชักรูปในเมืองไทย

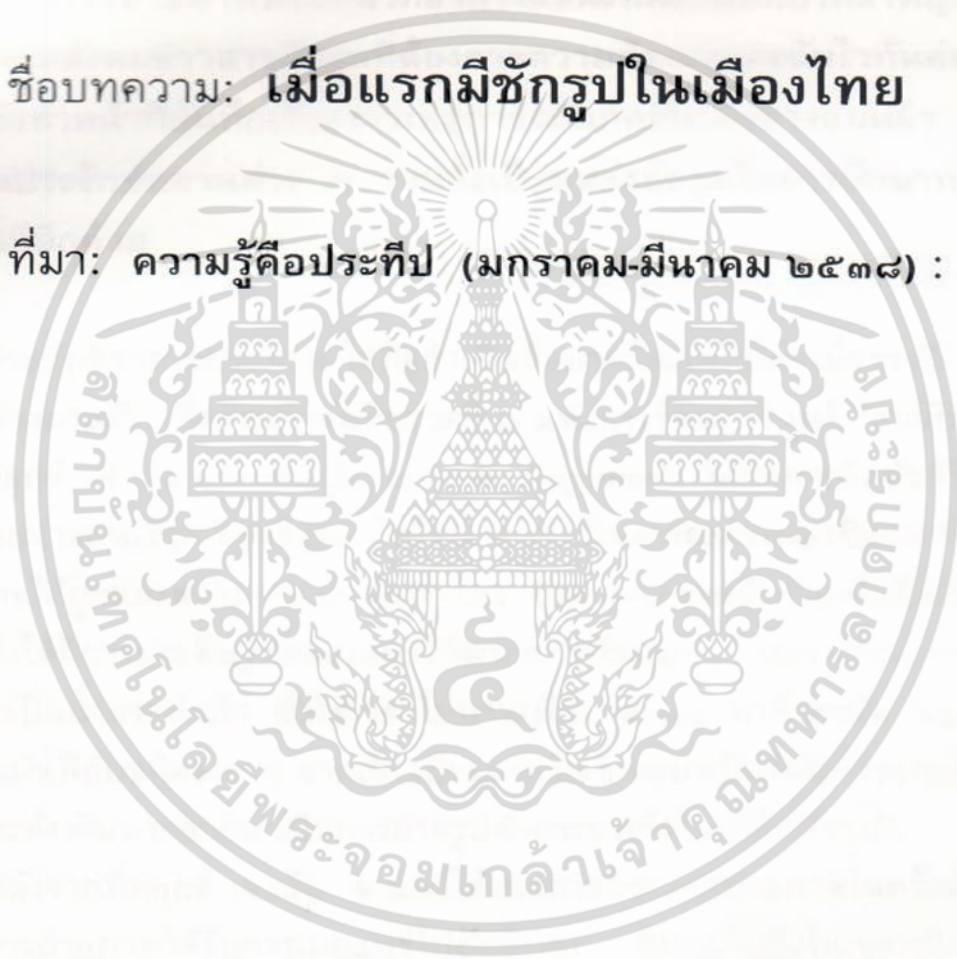


เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผู้เขียน: กิตติพงษ์ วิโรจน์ธรรมมาภรณ์

ชื่อบทความ: **เมื่อแรกมีชักรูปในเมืองไทย**

ที่มา: **ความรู้คือประทีป (มกราคม-มีนาคม ๒๕๓๘) : ๓-๙**



เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

# เมื่อแรกมีชักรูปในเมืองไทย

กิตติพงษ์ วิโรจน์ธรรมากูร

วิชาการถ่ายภาพนับเป็นวิทยาการแขนงหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในโลกปัจจุบัน โดยเฉพาะในยุคสังคมข่าวสารข้อมูลที่ต้องการความชัดเจนและฉับไวทันต่อเหตุการณ์ อีกทั้งภาพถ่ายยังทำหน้าที่บันทึกเรื่องราวเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างแม่นยำ อันจะนำไปใช้เป็นหลักฐานประจักษ์พยานต่าง ๆ รวมทั้งเป็นแหล่งข้อมูลในการศึกษาทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีอีกด้วย

สำหรับวิชาการถ่ายภาพ ได้ถือกำเนิดขึ้นมาครั้งแรกในโลกเมื่อราวปี พ.ศ. ๒๓๗๔ หรือเมื่อ ๑๖๔ ปีล่วงมาแล้ว ซึ่งตรงกับต้นรัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โดยนักคิดค้นชาวฝรั่งเศส ผู้มีนามว่า หลุยส์ เจ.เอ็ม.ดาแกร์ (Louis J. M. Daguerre) ได้ทำการคิดค้นวิธีการถ่ายภาพด้วยน้ำยาเปียกโดยนำแผ่นเงินบริสุทธิ์จุ่มลงไปใต้น้ำยาซึ่งเป็นสารละลายของซิลเวอร์คลอไรด์ แล้วนำใส่ลงในหีบมืดโดยให้ถูกแสงสว่างนานนับเป็นชั่วโมง ซึ่งต่อมาภายหลังเรียกหีบมืดนี้ว่า “กล้องถ่ายรูป” จากนั้นมาจึงได้มีการประดิษฐ์ทดลองและวิวัฒนาการเรื่อยมา โดยเปลี่ยนจากการถ่ายภาพด้วยน้ำยาเปียกมาเป็นน้ำยาแห้งเร็ว ซึ่งใช้เวลาไม่นานเพียง ๕-๑๐ นาทีเท่านั้น นอกจากนี้ยังสามารถคิดค้นการใช้แผ่นฟิล์มชนิดต่าง ๆ จากเดิมเป็นแผ่นเงินโลหะมาเป็นฟิล์มกระจกและฟิล์มเซลลูรอยด์ ในที่สุด จนกระทั่งพัฒนากลายมาเป็นการถ่ายรูปด้วยระบบอัตโนมัติในปัจจุบัน

หลังจากที่หลุยส์ เจ.เอ็ม. ดาแกร์ได้ประกาศวิชาการถ่ายภาพในครั้งนั้นแล้ว ผลปรากฏว่าความรู้ในการถ่ายภาพได้รับการเผยแพร่ไปยังทั่วโลก ซึ่งรวมไปถึงในเขตภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ และเข้าสู่ประเทศสยามในตอนปลายรัชกาลที่ ๓ โดยบาทหลวงชาวฝรั่งเศสมีนามว่า “หลุยส์-ลานอดี” เป็นผู้นำกล้องถ่ายรูปเข้ามาครั้งแรกพร้อมกับคณะมิชชันนารี ซึ่งมีเป้าหมายหลักในการเผยแพร่ศาสนาคริสต์ในเมืองไทยและประเทศในแถบข้างเคียง โดยใช้วิทยาการใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในขณะนั้นเป็นเครื่องจูงใจควบคู่กับการเผยแพร่ศาสนา เช่น การแพทย์ การพิมพ์ การถ่ายภาพ และการสอนภาษาอังกฤษ ฯลฯ ซึ่งถือเป็นผลพลอยได้ที่คนไทยได้รับ นับว่าเป็นประโยชน์มหาศาลต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก สำหรับการเผยแพร่วิชาการถ่ายภาพแก่คนไทยนั้น ปรากฏว่าในระยะแรกคนไทยส่วนใหญ่ไม่ยอมรับ เนื่องจากเห็นว่าเป็นสิ่งแปลกใหม่ที่ไม่เคยพบมาก่อน อีกทั้งผู้คนสมัยนั้นต่างยึดถือความเชื่อดั้งเดิมต่อ ๆ กันมาว่า เมื่อผู้ใดวาดรูปหรือปั้นรูปของตัวเองแล้วจะทำให้ถึงแก่ความตาย หรือไม่ก็อายุสั้น หรือกลัวถูกนำไปลงคาถาอาคมทำมิถิมีร้ายเป็นอันตรายแก่ตัวได้ ซึ่งความเชื่อนี้ปรากฏในหนังสือศาสนสมเด็จ ตั้งที่สมเด็จฯ

กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงมีลายพระหัตถ์ไปถึงสมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ไว้ตอนหนึ่งว่า “หม่อมฉันเคยได้ยินคำเล่าว่าเมื่อแรกมีช่างถ่ายรูปฉายาลักษณะเข้ามา มิใคร่มีใครยอมให้ถ่าย ด้วยเกรงว่าจะเอาไปทำร้ายด้วยกฤตยาคม สมเด็จพระเจ้าพระยา ๒ องค์ องค์ใหญ่ไม่ยอมถ่ายรูป ยอมแต่องค์น้อย ไซ้แต่เท่านั้นมีใครอีกคนหนึ่งหม่อมฉันลืมนามชื่อไปเสียแล้ว ไปถ่ายรูปที่ร้านนายจิตร ถ่ายเป็นรูปครึ่งตัว เจ้าของเห็นเข้าตีโพยตีพายว่าจะถูกตัดตัวให้เป็นอันตราย ทูลกระหม่อม (ร.๔) ไม่ทรงถือทั้งเรื่องถ่ายและปั้นรูปก่อนคนอื่น”

อย่างไรก็ตามในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.๓) แม้ว่าคนไทยส่วนใหญ่ยังยึดติดความเชื่อดั้งเดิมดังกล่าวก็น่าสนใจ แต่ก็ได้มีคนไทยคนแรกและดูเหมือนเพียงคนเดียวที่สนใจใฝ่รู้ในวิชาการถ่ายภาพอย่างจริงจัง ด้วยเห็นว่าเป็นของเล่นแปลกใหม่ที่ น่าสนใจ พิศวงในเวลานั้น แต่ไม่ปรากฏหลักฐานว่าได้เคยตั้งร้านถ่ายรูป ท่านผู้นี้ก็คือนายโหมดอมาตยกุล ซึ่งปกติเป็นผู้สนใจวิชาการช่างเป็นพิเศษรวมทั้งชอบคิดค้นสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ โดยเฉพาะในเรื่องเครื่องยนตร์จักรกลและการผสมแปรรูป เป็นผู้มีชื่อเสียงมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ ๕ และได้รับบรรดาศักดิ์เป็นพระยากระสาปนกิจโกศลในที่สุด ซึ่งหลักฐานในเรื่องนี้ได้ปรากฏอยู่ในจดหมายเหตุนิราศลอนดอน พระนิพนธ์ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ มีความตอนหนึ่งว่า “....คนไทยที่ศึกษาวิชาความรู้กับมิชชันนารีอเมริกันในรัชกาลที่ ๓ ยังมีอีก แต่ไปเรียนทางวิชาอื่น....ยังนายโหมด อมาตยกุลที่ได้เป็นพระยากระสาปนกิจโกศล เมื่อในรัชกาลที่ ๕ อีกคนหนึ่ง ได้ศึกษาเรื่องเครื่องจักรและวิชาผสมธาตุจากพวกมิชชันนารีอเมริกัน และหัดชักรูปจากบาดหลวงหลุยส์ลานอติฝรั่งเศส แต่เมื่อยังถ่ายด้วยแผ่นเงิน เป็นผู้เรียนรู้อาชีพฝรั่งมีชื่อเสียงมาจนรัชกาลที่ ๕....”

สำหรับผลงานการถ่ายภาพของพระยากระสาปนกิจโกศลในยุคแรกนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นรูปทิวทัศน์ ลักษณะภูมิประเทศสยามโดยทั่วไป รูปพระมหาปราสาทราชมนเฑียร รวมทั้งภาพที่แสดงถึงวิถีชีวิตของผู้คนชาวสยามในยุคนั้น ส่วนประเภทภาพถ่ายบุคคลทั่วไปยังไม่ปรากฏให้พบเห็นในยุคนี้นี้ (ร.๓) เนื่องจากยังไม่มีผู้ใดยอมให้ถ่ายภาพต่อหน้า ทั้งนี้ก็ด้วยความเชื่อฝังจิตฝังใจที่ว่าหากปั้นรูปหรือวาดรูปตัวเองแล้วจะทำให้อายุสั้นนั่นเอง

ในสมัยรัชกาลที่ ๔ ความตื่นตัวในเรื่องการถ่ายภาพเริ่มมีขึ้นบ้างแล้ว เมื่อคนไทยส่วนหนึ่งสามารถลบรอยความเชื่อเก่าๆ หรือความกลัวต่อการถ่ายภาพได้สำเร็จ โดยเฉพาะเมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.๔) ทรงเป็นพระเจ้ากรุงสยามองค์แรกที่ทรงยอมให้ฉายพระบรมฉายาลักษณ์เป็นตัวอย่าง ดังที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ตรัสเล่าไว้ตอนหนึ่งว่า “ทูลกระหม่อมไม่ทรงถือทั้งเรื่องถ่ายรูปและปั้นรูปก่อนคนอื่น” หลังจากนั้นมาก็ได้มีพระบรมวงศานุวงศ์และเหล่าขุนนางข้าราชการบริหารบ้านเมือง เริ่มหันมาสนใจถ่ายรูปตามพระราชนิยม อย่างไรก็ตามความนิยมในการถ่ายรูปในรัชกาลนี้ยังอยู่ในวงแคบ แต่มีช่างภาพคนไทยเริ่มเกิดขึ้นบ้างแล้ว เช่น

- พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นอลงกฎกิจปริษา พระราชโอรสในรัชกาลที่ ๒ ทรงเป็นเจ้านายที่สนพระทัยในการถ่ายภาพมากพระองค์หนึ่ง ในรัชกาลที่ ๔ ได้ทรงว่าการในกรมแสงปืนต้นกรมแสงหอกดาบ และได้ทรงกำกับช่างเงินในโรงกระษาปณ์ ทรงเป็นต้นราชสกุล “นิลรัตน์”

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับกรใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาติให้นำไปใช้ประโยชน์ใดๆ

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- พระปรีชาภรณ์ (สำอาง อมาตยกุล) บุตรของพระกระสาปนกิจโกศล (โหมต)  
- หลวงอัคนีนฤมิตร นามเดิมว่า จิตร เป็นต้นสกุล "จิตราคณี" ภายหลังรับราชการเป็น  
เจ้ากรมโรงแก๊สหลวงในสมัยรัชกาลที่ ๕ นับเป็นบุคคลสำคัญท่านหนึ่งที่มีชื่อเสียงในวงการถ่ายภาพ  
ของเมืองไทยยุคต้น เป็นช่างภาพไทยคนแรกที่ก่อตั้งร้านถ่ายรูปในกรุงสยามเมื่อราวปี พ.ศ. ๒๔๐๖  
โดยเปิดร้านถ่ายรูปอยู่ที่เรือแพริมคลองหน้าบ้านข้างกุฎิจีน บริเวณวัดช่างดาครุช หลวงอัคนีฯ เป็น  
ผู้หนึ่งที่ได้ศึกษาวิชาการถ่ายภาพกับบาทหลวงหลุยส์ลานอดี รวมทั้งฝึกหัดการถ่ายรูปกับจอห์น  
ทอมสันช่างอังกฤษ ซึ่งได้เดินทางเข้ามารับจ้างถ่ายรูปในสมัยรัชกาลที่ ๔ หลวงอัคนีฯ ได้ฝาก  
ผลงานการถ่ายไว้กับคนไทยมากมายนับไม่ถ้วน โดยเฉพาะตั้งแต่ต้นรัชกาลที่ ๕ เป็นต้นมา ครั้นถึง  
ตอนกลางรัชกาลหลังจากหลวงอัคนีฯ ได้ถึงแก่กรรมบรรดาลูกหลานก็ได้สืบทอดกิจการต่อมาจน  
ถึงยุคต้นรัชกาลที่ ๖ หลังจากนั้นจึงไม่ปรากฏผลงานภาพถ่ายให้เห็นอีกเลย และคาดว่าคงจะปิด  
กิจการโดยสิ้นเชิงเป็นที่น่าสังเกตว่าภาพถ่ายของร้านนายจิตรแทบทุกรูปจะมีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยม  
และโดยมากจะมีขนาดเท่าโปสการ์ดหรือเล็กกว่านั้นลงไป รูปใหญ่ก็มีบ้างแต่ไม่มาก ผลงานภาพถ่าย  
ที่ปรากฏในรัชกาลที่ ๔ นี้ ส่วนใหญ่ยังคงเป็นรูปปราสาทพระราชวัง วัดวาอารามบ้านเรือน ส่วน  
ภาพบุคคล เช่น พระจอมเกล้าฯ พระปิ่นเกล้าฯ รวมทั้งเจ้านายขุนนางบางท่านที่ยอมให้ถ่ายรูป  
หลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงร้านถ่ายรูปของนายจิตรที่ตั้งขึ้นในรัชกาลที่ ๔ ซึ่งได้ปรากฏ  
อยู่ในหนังสือพิมพ์บางกอกกริออเดอร์ของหมอบรัดเลย์ ฉบับเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๐๘ ดังนี้  
(คัดตามต้นฉบับ)

“อนึ่งมีศพระวันชิตจิต เปนพนักงานสำหรับชักเงารูป ประารถนาจะให้คนในกรุงนอกกรุง  
เข้าใจว่า ตัวนั้นอยู่ที่แพหน้าบ้านกะตี่จีน (กุฎิจีน) ได้เปนพนักงานสำหรับชักเงารูปต่าง ๆ  
รูปที่ได้ชักไว้แล้วนั้นก็หลายอย่างคือรูปวังแล รูปวัด รูปตึก รูปเรือนแล รูปเงาต้นไม้ แลรูปทาน  
ผู้มีวาสนาต่าง ๆ ในกรุงเทพฯ นี้ ถ้าท่านผู้ใดปรารถนาจะให้ข้าพเจ้าไปชักเงารูปที่บ้าน  
ของท่าน ข้าพเจ้าก็จะไปทำ ราคาจ้างนั้นจะเอาแต่อย่างกลางพอสมควร”

นอกจากมีช่างถ่ายรูปที่เป็นคนไทยดังกล่าวแล้ว ยังมีช่างภาพชาวต่างชาติอย่างน้อยอีก  
สองท่านคือ นายจอห์นทอมสัน และนายเอ.แซกเลอร์ ซึ่งได้เข้ามารับจ้างถ่ายรูปในกรุงสยามเมื่อ  
รัชกาลที่ ๔ สำหรับนายจอห์น ทอมสันนั้น เป็นนักสำรวจได้เดินทางไป ๆ มา ๆ ระหว่างยุโรป-  
เอเชีย ผลงานที่ปรากฏส่วนใหญ่มักเป็นภาพวิวทัศนัตรีกรมบ้านช่อง วัดวาอารามและพระราชวัง  
ส่วนนายเอ.แซกเลอร์ ได้เข้ามาตั้งร้านถ่ายรูปที่ถนนเจริญกรุง ตรงหัวมุมตึกปากซอยชาร์เตอร์แบ็งค์  
ปัจจุบันตึกดังกล่าวดังกล่าวยังปรากฏอยู่ ซึ่งในเรื่องนี้มีหลักฐานปรากฏในโฆษณารับจ้างถ่ายรูปใน  
หนังสือพิมพ์บางกอกกริออเดอร์ พ.ศ. ๒๔๐๘ ไว้ดังนี้ (คัดตามต้นฉบับ)

“หนังสือคัด (แจ้งความ) แห่งมิสเดอ เอ.แซกเลอ เปนผู้ช่างถ่ายรูปถึงทานทั้งหลาย  
ด้วยข้าพเจ้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ มีเครื่องสำหรับชักรูปที่ไฮเทลแห่งมิสเดอพอลด์ที่ถนนใหม่ชื่อเจริญกรุง  
นั้น จะอัดรูปเล็กใหญ่เพียงสิบห้านี้อังกฤษก็ได้ แลข้าพเจ้าพร้อมใจไปที่บ้านผู้ใดผู้หนึ่งเพื่อจะชักรูป  
ตึกแลเรือน แลรูปทานต่าง ๆ ตามที่ท่านทั้งหลายจะต้องประสงค์ เขียนในวันศุกร์เดือนสิบแรมสิบค่ำ”

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กล่าวโดยสรุปแล้วในสมัยรัชกาลที่ ๔ นี้ ความนิยมในการถ่ายรูปยังอยู่ในวงจำกัด มีเฉพาะในหมู่เจ้านายและข้าราชการสำนักบางท่านเท่านั้น ภาพที่ปรากฏส่วนใหญ่ยังคงเป็นสถานที่และสิ่งก่อสร้างรวมถึงภาพเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ เช่น ภาพเกิดสุริยุปราคา งานพระเมรุมาศ ฯลฯ ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากคนไทยส่วนใหญ่ยังหวาดกลัวต่อความเชื่อคติเก่า ๆ ดังเช่นในรัชกาลก่อน อย่างไรก็ตามในรัชกาลนี้ได้มีร้านถ่ายรูปเกิดขึ้นในกรุงเทพฯ อย่างน้อยที่สุด ๒ แห่งในเวลาไล่เลี่ยกันคือ ร้านนายจิตรและนาย เอ.แซกเลอร์

ครั้นถึงสมัยรัชกาลที่ ๕ ความเชื่อเก่า ๆ ในเรื่องการถ่ายภาพของคนไทยทั่วไปได้คลี่คลายในทางที่ดีขึ้นนับตั้งแต่ตอนกลางรัชกาลเป็นต้นมา ฉะนั้นภาพถ่ายที่ปรากฏในยุคนี้มักเป็นรูปบุคคลเสียส่วนใหญ่ในยุคนี้ประเทศสยามได้เปิดประตูออกสู่โลกภายนอกกว้างขึ้น มีชาวต่างชาติเข้ามาตั้งบริษัทห้างร้านกันแพร่หลาย และหนึ่งในจำนวนกิจการเหล่านั้นก็คือร้านถ่ายรูปประกอบกับสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงทรงสนพระราชหฤทัยในการถ่ายภาพมาตั้งแต่ครั้งต้นรัชกาล และได้ทรงหันมาเล่นกล้องถ่ายรูปอย่างจริงจังในตอนปลายรัชกาลนับแต่ปี พ.ศ. ๒๔๔๗ เป็นต้นมา บรรดาเจ้านายขุนนางและพ่อค้าคฤหบดีทั้งหลายได้สนองตามพระราชนิยมไปด้วย จนกลายเป็นแฟชั่นของคนไทยในยุคนี้

ในตอนต้นรัชกาลนี้ ร้านถ่ายรูปที่ดำเนินกิจการโดยคนไทยยังเป็นของนายจิตรหรือ หลวงอัคนีฯ เพียงร้านเดียว และต่อมาสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงได้ทรงโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นร้านถ่ายรูปหลวงประจำราชสำนักสืบต่อมาจนถึงลูกหลานครั้งถึงปี พ.ศ. ๒๔๓๙ พระองค์ได้เสด็จประพาสสิงคโปร์และเกาะชวา ทรงแวะฉายพระบรมรูปที่ห้างโรเบิร์ตเลนซ์ ซึ่งเป็นช่างถ่ายรูปชาวเยอรมัน มีฝีมือยอดเยี่ยมในการถ่ายภาพจนเป็นที่ถูกพระราชอัชฌาศัยมาก ภายหลังเสด็จนิวัตพระนคร ท่านผู้นี้ได้เดินทางเข้ามาเปิดร้านถ่ายรูปในกรุงเทพฯ ใช้ชื่อว่าห้างโรเบิร์ตเลนซ์แอนดโก ตั้งอยู่มุมสี่แยกเยื้องศาลาเฉลิมกรุง ปัจจุบันตึกดังกล่าวยังปรากฏอยู่ แต่ได้เปลี่ยนชื่อร้านเป็นห้างแว่นตาเฉลิมกรุง ร้านโรเบิร์ตเลนซ์ นี้ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นร้านถ่ายรูปหลวงประจำราชสำนักจนถึงรัชกาลที่ ๖ ในราวปี พ.ศ. ๒๔๖๐ จึงได้เลิกกิจการและถูกเนรเทศออกไปในฐานะชนชาติศัตรูเนื่องจากไทยประกาศสงครามกับเยอรมันในสงครามโลกครั้งที่ ๑ ตลอดระยะ ๒๐ ปีของร้านโรเบิร์ตเลนซ์แห่งนี้ ได้ปรากฏผลงานภาพถ่ายออกมามากมาย ล้วนแล้วทรงคุณค่าในทางประวัติศาสตร์ทั้งสิ้น

ในรัชสมัยสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงกล่าวไว้ว่าความตื่นตัวในวงการถ่ายภาพได้เริ่มขึ้นอย่างจริงจัง และนิยมแพร่หลายในวงกว้างเป็นครั้งแรก โดยเริ่มที่พระองค์ทรงเป็นผู้นำก่อน เช่น ในปีพ.ศ. ๒๔๔๗ ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ออกร้านถ่ายรูปหลวงในงานวัดเบญจมบพิตรประจำปี เพื่อหาเงินรายได้เข้าบำรุงวัด ซึ่งยังสร้างไม่แล้วเสร็จ ทรงเปิดบริการถ่ายรูปด้วยฝีพระหัตถ์เองเกือบทุกคืนตลอดงาน ภาพที่ปรากฏมีทั้งเจ้านาย ขุนนาง ชาวต่างชาติและพระราชอาคันตุกะ บรรดาภาพถ่ายฝีพระหัตถ์เหล่านั้นได้กลายเป็นมรดกล้ำค่าซึ่งหาดูได้ยากในปัจจุบัน (ให้ความรู้คือประทีป ฉบับที่ ๑/๓๖) รุ่งขึ้นในปีพ.ศ. ๒๔๔๘ ทรงโปรดเกล้าฯ ให้จัดประกวดภาพถ่ายเป็นครั้งแรกในเมืองไทย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นอนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ทรงชักชวนบรรดาเจ้านายและข้าราชการเข้าร่วมด้วยในปีพ.ศ. ๒๔๔๘ พระองค์ได้เสด็จประพาสดิน  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ยังหัวเมืองชนบท ทรงถ่ายภาพทุกแห่งที่เสด็จไปถึงโดยไม่เว้นแต่ละวัน ตามที่ปรากฏหลักฐานในจดหมายเหตุสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

นอกจากพระองค์ทรงโปรดเล่นกล้องและการถ่ายภาพเป็นที่สุดแล้ว ยังได้ทรงชักชวนบรรดาเจ้านาย เช่น พระเจ้าน้อยยาเธอ พระราชโอรส-ธิดา ตลอดจนพระมหาดวงแก้วและเจ้าจอมให้มาสนใจการถ่ายภาพตามพระราชนิยม ดังจะเห็นได้จากเมื่อคราวเสด็จประพาสยุโรปครั้งหลังในปี พ.ศ. ๒๔๕๐ พระองค์ได้ทรงซื้อกล้องถ่ายรูปจำนวนมากมาพระราชทานแก่พระบรมวงศานุวงศ์ทั้งฝ่ายหน้าและฝ่ายใน ซึ่งเรื่องดังกล่าวนี้ได้ปรากฏในพระราชหัตถเลขาที่ทรงมีไปถึงสมเด็จพระเจ้าฟ้า-นิภาภคกุล หรือหญิงน้อยไว้ตอนหนึ่งว่า “...เวลาเข้าไปถ่ายรูปที่สวนเป็นการทดลอง เพราะพ่อได้กล้องมาใหม่เรียกว่าปัลโมร์ เป็นกล้องใช้มานานตั้งถ่ายเป็นที่สุดแล้วรูปได้ดีที่สุด รักเหลือเกิน เป็นกล้องที่คิดจะเอาไปใช้ที่นอร์เว พ่อได้ถ่ายเห็นดีเข้ารู้สึกคิดถึงกรมตำรวจ (กรมพระยาดำรงฯ) ก่อนคนอื่น เพราะเป็นคนเล่นถ่ายรูปไม่รู้จักเบื่อเหมือนคนอื่น ตกลงใจว่ากล้องถ่ายรูปแบบนี้เป็นของควรรหาไปฝากพวกที่เล่นถ่ายรูปกันได้ จะวานหมอพิสเดอส่ง ออกนี้กว่าตาหมอแกจะเห็นว่าเรากล้องอะไร จึงต้องอธิบายเสียก่อนว่าจะเอาไปให้พวกที่ชอบถ่ายกันเพราะราส่งหลายกล้อง ราคาอันละสามร้อยมากเศษเท่านั้น ถ้ารู้ราคาจะถูกกว่ากล้องแล้ว แต่จะรับสัญญาว่าถ้าไม่ดีให้โยนทิ้งน้ำ รูปที่พ่อถ่ายวันนี้ไปล้างยังแช่อยู่ จะไปพิมพ์ที่ปารีส ถ้าพ่อพิมพ์ได้จะส่งเข้าไปให้ดูเป็นตัวอย่าง พ่อเชื่อว่าผู้หญิงถ่ายรูปได้ดีที่สุดเป็นแน่...”

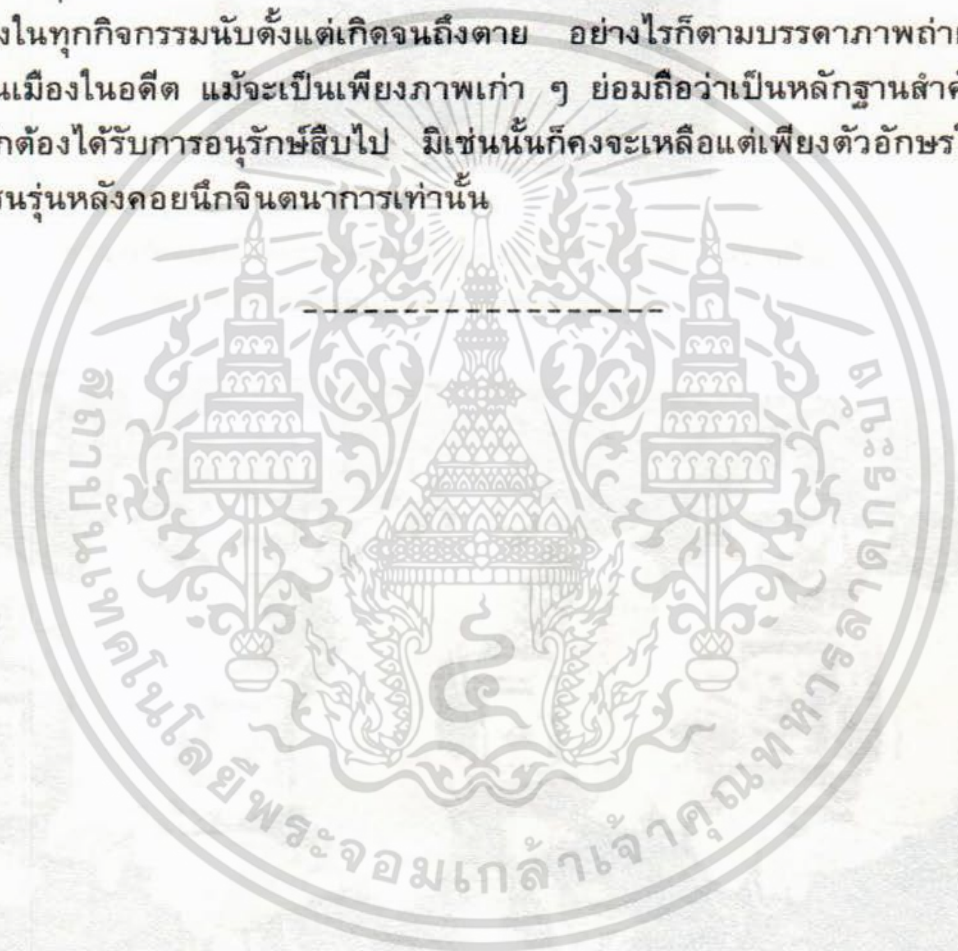
หลังจากที่พระองค์ทรงซื้อกล้องถ่ายรูปมาพระราชทานแก่บรรดาเจ้านายในครั้งนั้นแล้วส่งผลให้คนไทยทั่วไปต่างหันมานิยมถ่ายรูปกันมากขึ้น บรรดาร้านถ่ายรูปจึงได้เกิดขึ้นหลายแห่งตามมา ประมาณว่ามีไม่ต่ำกว่า ๑๕ แห่งเท่าที่รวบรวมได้ เจ้าของร้านมีทั้งฝรั่ง จีน ญี่ปุ่น และไทย เช่น ร้านเจียเป็งเส็ง, ร้านเกียงหยง, ร้านขงเบ้ง, ร้านววย.ฮาไซ, ร้านมิกาคา, ร้านเจ.อันโตนิโอ, ร้านอี.อาร์.เลมเบิร์ต, ร้านโรเบิร์ตเฮอ์ด, ร้านโรเบิร์ตเลนซ์ และร้านนายจิตร เป็นต้น ส่วนในต่างจังหวัดยังไม่ปรากฏหลักฐาน

ในสมัยรัชกาลที่ ๖-๗ เป็นต้นมา คนไทยส่วนใหญ่ได้รับการศึกษามากขึ้นความหวาดกลัวต่อการถ่ายรูปได้หมดไปโดยสิ้นเชิง ประกอบกับในเวลานั้นบ้านเมืองกำลังอยู่ในระหว่างเปลี่ยนแปลงจากเก่าไปสู่ยุคใหม่แบบตะวันตก ทำให้วิถีชีวิตคนไทยเปลี่ยนไป เช่น ที่อยู่อาศัย อาหาร การกิน และการนิยมถ่ายรูป ฯลฯ ปรากฏว่าคนไทยทั่วไปในยุคนี้ต่างหันมานิยมถ่ายรูปกันแพร่หลายมากกว่าสมัยก่อนหลายเท่าตัว โดยไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะ และการเดินเข้าร้านถ่ายรูป ก็มีใช้เป็นเรื่องแปลกอีกต่อไป บรรดาร้านถ่ายรูปจึงได้เกิดขึ้นมากมายตามมา ทั้งในกรุงเทพฯ และเริ่มกระจายออกสู่ต่างจังหวัด โดยเฉพาะคนไทยเริ่มหันมาเปิดร้านถ่ายรูปกันมากขึ้น ประมาณว่าในเขตกรุงเทพฯ มีไม่ต่ำกว่า ๓๐ แห่ง เช่น ร้านถ่ายรูปพร้อม, ร้านเพาะช่าง, นางเล็งอาร์ต, จิตรภักดี, ฉายาตลาดน้อย, ฉายาเยาวราช, ฉายารุณลักษณ์, ฉายาจำลองลักษณ์, ฉายานรสิงห์, กรมแผนที่ทหาร (ก.ผ.ท.) ยงจัน, เค.นะงะซึกะ, เอ็ม.ทานากะ (จ.เชียงใหม่) ฯลฯ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สำหรับร้านถ่ายรูปหลวงประจำราชสำนักในรัชกาลที่ ๖-๗ ได้แก่ร้านฉายานรสิงห์ เจ้าของร้านก็คือนายพลเอก เจ้าพระยารามราฆพ ซึ่งมีผลงานการถ่ายภาพปรากฏมากมาย มีทั้งพระบรมรูป ร.๖, ร.๗ เจ้านายและขุนนางคนสำคัญ นับว่าเป็นภาพที่ทรงคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์ เป็นอย่างยิ่งบรรดาภาพถ่ายประวัติศาสตร์เหล่านี้ที่กล่าวมาตั้งแต่ต้นทั้งหมด ส่วนใหญ่ได้จัดเก็บรักษาไว้ที่กองจดหมายเหตุแห่งชาติ นอกจากนั้นยังมีที่พระที่นั่งวิมานเมฆและตามวังเจ้านายต่าง ๆ รวมไปถึงบรรดานักสะสมภาพเก่าซึ่งนับวันมีความตื่นตัวมากขึ้น บางภาพถึงกับซื้อขายกันในราคาสูงมาก ๆ

ในปัจจุบันการถ่ายภาพได้เข้ามามีบทบาทต่อวิถีชีวิตคนไทยมากขึ้น อาจกล่าวได้ว่าได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับทุกกิจกรรมนับตั้งแต่เกิดจนถึงตาย อย่างไรก็ตามบรรดาภาพถ่ายที่มีความเกี่ยวพันกับชาติบ้านเมืองในอดีต แม้จะเป็นเพียงภาพเก่า ๆ ย่อมถือว่าเป็นหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่ควรจักต้องได้รับการอนุรักษ์สืบไป มิเช่นนั้นก็คงจะเหลือแต่เพียงตัวอักษรในหน้าประวัติศาสตร์ ให้อนุชนรุ่นหลังคอยนึกจินตนาการเท่านั้น



เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

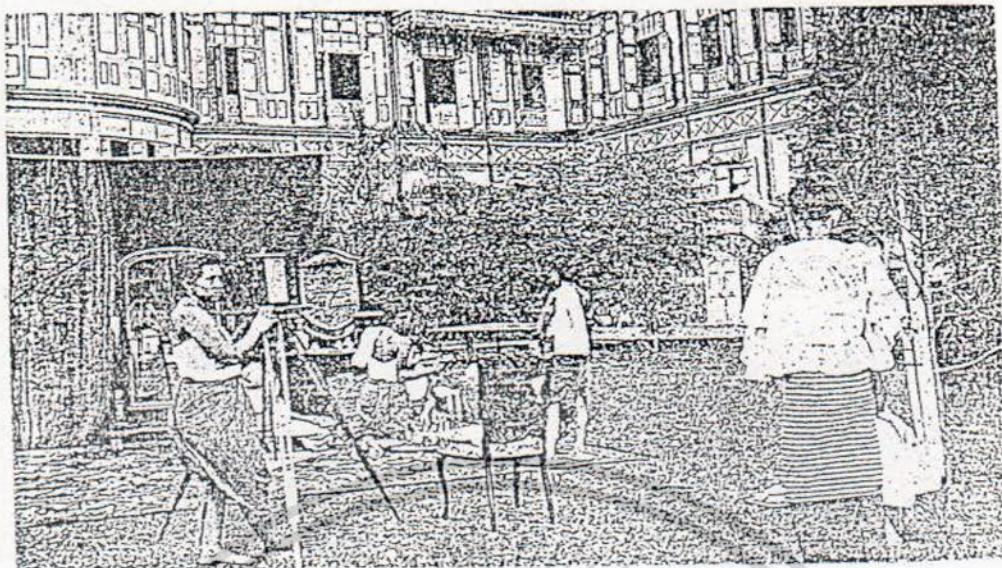


พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.4) ทรงเป็น  
พระเจ้ากรุงสยามองค์แรกที่ฉายพระบรมรูป

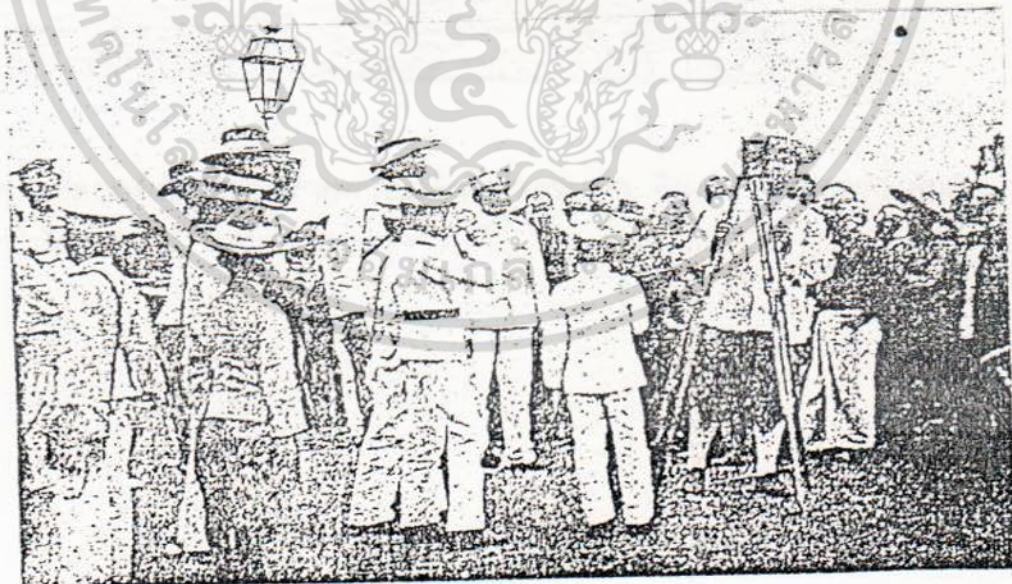


แฟชั่นการถ่ายภาพในสมัย ร.5 มีจุดเริ่มต้นในราชสำนัก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้



เจ้าจอมเอิบในรัชกาลที่ ๕ กำลังตั้งท่าถ่ายรูปที่ด้านหน้าพระที่นั่งวิมานเมฆ



สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงขณะทรงถ่ายรูปเมื่อคราวประพาสต้นที่เมืองกำแพงเพชร  
ในปี พ.ศ. ๒๔๔๙

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้



กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ทรงฉายพร้อมด้วยพระชายา คือ ม.จ.ทิพยสัมพันธ์  
(ภาพถ่ายฝีพระหัตถ์ ร.5 ในงานวัดเบญจมบพิตร)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้



ร้านถ่ายรูปพร้อมซึ่งตั้งอยู่ที่มุมตึกปากซอยชาร์เตอร์แมงคิ ถนนเจริญกรุงในสมัย ร.6

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้



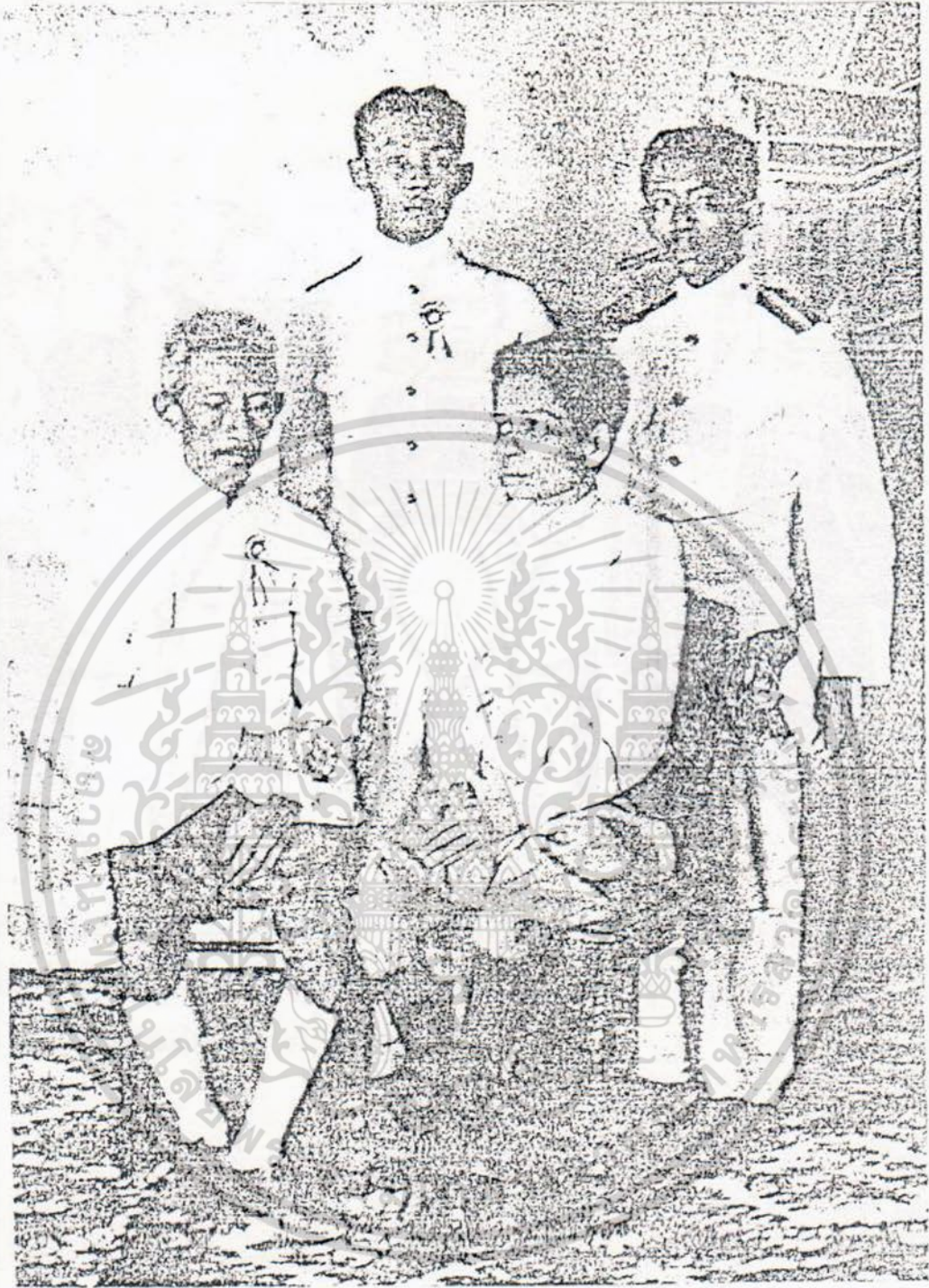
สมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพ ทรงเป็นเจ้านายที่โปรดการถ่ายภาพมาก  
พระองค์หนึ่ง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้



กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม (ขวา) และกรมหลวง  
สรรพศาสตร์ศุภกิจ (ซ้าย) ทรงเป็นเจ้านายที่สนพระทัย  
การถ่ายภาพเช่นกัน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้



กรมหลวงพรหมวรานุรักษ์ (ต้นราชสกุล "เกษมสันต์") ทรงฉาย  
พร้อมด้วยชายาและพระโอรส (ภาพถ่ายฝีพระหัตถ์ ร.5 ในงาน  
วัดเบญจมฯ)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้



บรรดาเจ้านายเล็ก ๆ ต่างหันมาเล่นกล้องถ่ายรูป จากชายที่ 2 คือ สมเด็จเจ้าฟ้าประชาธิปกฯ (ร.7) สมเด็จเจ้าฟ้าจุฑาธุชฯ ม.จ. สไลทองและสมเด็จเจ้าฟ้ามหิดลาฯ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้